

MOLLERUSSA, BORGES I JUNEDA: CONCEPTE DEL PLA D'URGELL A TRAVÉS D'UNA PUBLICACIÓ DE L'ANY 1927

Per Francesc Rebolledo i Bonjoch

LA VEU DE CATALUNYA

Va ser un diari en català (el de més llarga durada) que va sorgir a Barcelona, de l'1 de gener de 1899 fins al 8 de gener de 1937. Era més conegut com “La Veu”, a seques. Primer era un setmanari polític (1891), els fundadors van ser Narcís Verdaguer, Joaquim Cabot i Jaume Colell. El 1899 es va convertir en diari, bàsicament polític, portaveu de l'ideari de la Lliga Regionalista, en va ser director Prat de la Riba.¹

A més de Prat de la Riba, el van dirigir Josep Morató, Joaquim Pellicena, Ramon d'Abadal. Col·laboradors com Eugeni d'Ors, Jaume Bofill i Mates, Modest Sabaté, etc. A part de les notícies, eren importants les planes literàries, i de pensament com la “glossa” d'Eugeni d'Ors o els versos de Josep Carner. A més el diari tenia dues edicions diàries: la del matí i la de la nit.²

Al llarg de la seva trajectòria va ser suspès diverses vegades, per raons polítiques – sobretot qüestions catalanistes- , i al juliol de 1936 van ser intervingudes les instal·lacions, malgrat que va continuar sent publicat, amb subtítols del canvi d'orientació política, com “Diari de l'autonomia i de la República”, “Diari anti-feixista controlat pel comitè obrer” etc.³

1) <http://www.enciclopèdia.cat> (projecte digital de la Gran Enciclopèdia Catalana).

2) Íbidem.

3) Íbidem.

Capçalera de l'article de la Veu de Catalunya de l'any 1927. Fotografia Biblioteca de Catalunya

CONTEXT DELS TRES MUNICIPIS

• *Economia*

Entre els anys 1880 i 1920, les terres lleidatanes van experimentar un augment limitat, però significatiu, de la indústria. L'aprofitament dels cursos de les sèquies del Canal d'Urgell permet l'obtenció d'energia mecànica per moure màquines i per generar electricitat. A l'àrea regada pel canal d'Urgell, la societat propietària percebia entre els anys 1926 i 1927 unes 35.000 pessetes anuals, per "fuerza hidráulica".⁴

Una d'aquestes empreses – entre d'altres – seria la Forestal d'Urgell. El 1900 es va iniciar la construcció, l'enginyer Josep Duran Ventosa va sol·licitar l'autorització de l'obra. La seva activitat principal era la fabricació de cartonatges, i fins el 1902 va elaborar també licors. La planta de Mollerussa era proveïda de pasta de paper per la empresa que "La Forestal" tenia a Les Borges Blanques.⁵

Després de la crisi de la fil·loxera, la producció d'oli va ser una de les activitats especialitzades de les comarques lleidatanes, a les tres primeres dècades del segle XX. El 1922, 165 empreses de les 213 existents a ponent, eren hidràuliques, i d'aquestes, cent cinquanta-dues eren mogudes per electricitat. Les comarques on la producció d'oli té més pes eren el Segrià i les Garrigues; La Noguera i l'Urgell queden en segon lloc.⁶

El 1899, l'industrial del tèxtil Manuel Bertrand va construir una sucraera a Menàrguens que va començar a funcionar el mateix any, quan Espanya va perdre Cuba – productora de canya de sucre – i era necessari l'aprovisionament autòcton de sucre.⁷

4) Enric VICEDO, "La sucraera de Menàrguens", pàg. 263, dins de Flocel SABATÉ (ed.), *El sucre en la història. Alimentació, quotidianitat i economia*. Pagès editors S.L. (Lleida, 2013).

5) *Diccionari biogràfic de les terres de Lleida. Política, economia, cultura i societat. Segle XX*, A càrrec de Conxita Mir, Antonieta Jarne, Joan Sagués i Enric Vicedo. Alfazeta Edicions, 2010, pàg. 177.

6) Enric VICEDO, "La sucraera de Menàrguens", pàg. 264 i 265.

7) Enric VICEDO, "La sucraera de Menàrguens", pàg. 269.

A la zona regada pel canal d'Urgell, es produeix un canvi pel que fa als cultius, entre els anys 1880 i 1920: es redueix la terra erma, la vinya baixa, l'oliver s'expansiona i creix l'alfals.⁸

Entre els anys 1880 i 1920, es crea i consolida la Caixa d'Estalvis Mont de Pietat de Lleida, que dona finançament a l'empresari. Les institucions fomentaran la difusió de la innovació, plantejant exposicions i concursos, com l'Exposició de maquinària i productes agrícoles de 12 de maig de 1919, i organitzada per la Cambra Agrícola de Lleida i sa Comarca. A més de l'Exposició de maquinària i concurs de tractors d'abril de 1921, es fa la gran Exposició Agrícola Lleidatana, de setembre/octubre de 1928, organitzada per la Confederación Sindical Hidrográfica del Ebro.⁹

A l'exposició del 12 de maig de 1919 s'hi va poder veure els olis Pujol i Cornudella de Lleida, i Torrent de Juneda. Els vins, conyac i camamilles d'Ignasi Girona, del Castell del Remei. Els vins Formiguera de Linyola, etc.¹⁰

• *Cultura*

Josep Borrell explica que entre 1900 i 1913 les principals expressions culturals d'aquest primer període tenen el denominador comú de l'ideari catalanista. I així tenim que la militància per la llengua i la cultura catalanes es va articular bàsicament a través de l'Associació Cultural Catalanista, constituïda el 1916, gràcies – principalment- per E. Arderiu, Joan Bergós i F. Macià, i conseqüentment la celebració, a tot Catalunya, de la Diada de la llengua catalana¹¹.

També la constitució de la comissió delegada a Lleida, el 8 de gener de 1917, de l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana. Així doncs, el curs 1916-17, gràcies a aquesta entitat, la llengua catalana entrava a formar part, com a ensenyament optatiu, dels estudis de Magisteri de Lleida, amb el patrocini de la Diputació.¹²

El 1925 es va fundar l'Ateneu Lleidatà, presidit pel professor Salvador Roca, que es va convertir en el centre de referència i catalitzador de la majoria d'activitats culturals i de dinamització ciutadana de Lleida: campanyes de sensibilització per la recuperació del castell de la suda, la seu vella o l'Hospital de Santa Maria.¹³

8) Enric VICEDO, "La sucrera de Menàrguens", pàg. 266.

9) Enric VICEDO, "La sucrera de Menàrguens", pàg.267.

10) Enric VICEDO, "La sucrera de Menàrguens", pàg. 263.

11) Josep BORRELL i FIGUERA, "La cultura a les terres de Lleida de 1900 a 1936", *Urtx* núm. 14 (Tàrraga, 2001), pàg. 231, 232

12) Josep BORRELL i FIGUERA, "La cultura a les terres de Lleida de 1900 a 1936", pàg. 232.

13) Josep BORRELL i FIGUERA, "La cultura a les terres de Lleida de 1900 a 1936", pàg. 234.

El 1919 es van celebrar els Jocs Florals a Juneda, el 1923 a Artesa de Segre, Mollerussa i Balaguer, en què hi han acudit importants homes de les lletres barcelonines i ponentines, i van estar patrocinats per la Mancomunitat de Catalunya i la Diputació de Lleida.¹⁴

Joan Cornudella explica que a partir dels anys vint, apareix una sèrie d'intel·lectuals i escriptors a les comarques lleidatanes, com per exemple Ramon Arqués Arrufat, Pere Mias o Ramon de Dalmau i Olivart (marquès d' Olivart), a les Borges Blanques. A Mollerussa Isidre Cuberes, Lluís Tintoré, Manuel Roure o Tomàs Badia.¹⁵

Tot l'exposat anteriorment té, com a contrapunt, l'analfabetisme, en àmbits rurals i en àmbits socials obrers barcelonins. Per ciutats, Lleida tenia un analfabetisme del 39,11%, a Girona del 25,13%, Terrassa del 25,93%, a Tarragona del 32,1%, a Sabadell del 34,13% i a Barcelona del 26,58%.¹⁶

• Demografia

Les Borges Blanques : Demografia des de l'any 1842 fins al 1930										
Anys	1842	1857	1860	1877	1887	1897	1900	1910	1920	1930
Població de fet	-	3346	3408	3866	3816	4212	4254	4772	4587	4586
Població de dret	2000	673	-	3786	3828	4187	4174	4622	4592	4489
Llars	291	673	710	810	863	1040	992	1051	1391	1210

Font: Instituto Nacional de Estadística INEbase. Alteraciones de los municipios

Juneda: Demografia de des de l'any 1842 fins al 1930										
Anys	1842	1857	1860	1877	1887	1897	1900	1910	1920	1930
Població de fet	-	1854	1858	2099	2227	2619	2804	3215	3589	3403
Població de dret	512	-	-	2082	2231	2617	2785	3204	3664	3546
Llars	69	393	409	450	512	617	601	679	761	792

Font: Instituto Nacional de Estadística INEbase. Alteraciones de los municipios

14) Josep BORRELL i FIGUERA, "La cultura a les terres de Lleida de 1900 a 1936", pàg. 232 i 233.

15) Joan CORNUDELLA OLIVART, "L'entorn literari dels jocs florals de Cervera", *Urtx* núm. 19 (Tàrrrega 2006), pàg. 275.

16) Andratx BADIA, "«Vida Lleidatana»(1926-1931), una aventura cultural i literària sota la dictadura de Primo de Rivera per posar Lleida a l'hora", *shikar. Revista del Centre d'Estudis Comarcals del Segrià*, pàg. 75.

Mollerussa: Demografia de des de l'any 1842 fins al 1930

<i>Anys</i>	1842	1857	1860	1877	1887	1897	1900	1910	1920	1930
<i>Població de fet</i>	-	967	841	996	1464	1592	1759	1940	3015	3185
<i>Població de dret</i>	380	-	-	1009	1465	1645	1699	1955	3001	3151
<i>Llars</i>	62	162	167	215	321	366	407	496	678	747

Font: Instituto Nacional de Estadística. INEbase. Alteraciones de los municipios

• **Política**

Les Borges Blanques

El 1912, el Centre Carlí de les Borges Blanques, va organitzar una vetllada política, literària i musical, d'arrels profundament tradicionalistes. Es tracta dels primers "Juegos Florales Jaimistas". El propòsit no era només literari, sinó a més, de propaganda del seu ideari polític. Cornudella afirma que això va minar la qualitat de les obres presentades, i la seva projecció literària.¹⁷

El 1923, les Borges Blanques era una població de menys de 5.000 habitants, amb un model econòmic agrícola basat en el cultiu de l'oli, per a la producció i comercialització de l'oli d'oliva. La major part de la població es componia de jornalers i petits propietaris agrícoles.¹⁸

Els republicans de les Borges estava unit al voltant del Centre Democràtic Republicà, fundat el 1900, que va ser protagonista polític dels anys 20 i 30. Després del cop d'estat de 1923, va esdevindre alcalde un destacat militant del CDR, i Marc Macià el descriu així: "*de perfil caciquil, Antonio Piqué Camí, el cual institucionalizó la dictadura a todos sus efectos*". Però també diu que va intentar modernitzar el funcionament administratiu. Va ser alcalde fins al 1926, i la seva obra de govern va ser capaç de mobilitzar el sector liberal conservador del CDR, vinculat a la associació privada Fomento Borgense, on convergien les elits econòmiques i conservadores de la població.¹⁹

Una nova formació, "Joventut Catalanista", que era un sector radical i escissió després del Centre Democràtic Republicà, veurà perseguida i reprimida la seva activitat política, que es va haver de refugiar en un equip de futbol, que serà la "Joventut Nova F.C.". Així s'estableix un lligam entre política, cultura i esport.²⁰

17) Joan CORNUDELLA OLIVART, "L'aportació de la cultura urgellenca a la renaixença literària de ponent". *Urtx* núm. 15 (Tàrraga, 2002), pàg 240.

18) Marc MACIÀ, "Política, clases sociales, instituciones y cambios de régimen", dins de *X Congreso de la Asociación de Historia Contemporánea* (pàgines sense numerar)

19) *Íbidem*.

20) *Íbidem*.

El carlisme de les Borges Blanques, vinculat a sectors de la Lliga Catalanista, va tenir importància en aquesta mena d'actes polític-culturals, com per exemple amb actes reivindicatius de la llengua catalana, des de principis del segle XX.²¹

Un personatge

Ramon Arrufat Arrufat (les Borges Blanques 1897- Barcelona 1981). Escriptor i activista polític. Va començar militant a Joventut Catalanista de les Borges Blanques el 1924. Es va traslladar Barcelona el 1925, i va militar a Estat Català clandestinament. Després de la proclamació de la República, es va distanciar de Francesc Macià, i després va fundar el PNC (1932). Després de la guerra civil, va ser membre de la direcció del clandestí FNC. Ha escrit obres com: “Catalunya poble dissortat” (1933 amb Josep Casals). “Catalunya, Pi i Margall i el catalanisme” (1934) etc.²²

Juneda

A Juneda, va existir, com en la major part de municipis, el torn de partits, entre el partit conservador i el liberal. El govern de Madrid “encasella” els seus candidats, i els de l'oposició en determinats districtes, i posa a la seva disposició tots els ressorts politicoadministratius, i així s'exerceix un control de les eleccions, i per tant, del seu resultat.²³

Aquest sistema durarà a Juneda fins al projecte de Solidaritat de 1907. Podem dividir les setze convocatòries a eleccions legislatives entre 1891-1905, dels vuit processos electorals, 6 els guanyarà a Juneda el candidat amb el suport del govern. L'altre període és entre 1907-1923, en què generalment guanya el representant republicà autonomista – excepte el de l'any 1916, que va guanyar el conservador Ricardo Gómez Cordero.²⁴

Un període entre 1907 i 1924, dues etapes: “Solidaritat catalana” i la dictadura de Primo de Rivera. Podria ser que l'oligarquia local, d'una i altra tendència, fos arraconada per les forces emergents republicanes i catalanistes. L'1 d'octubre de 1923 – cal recordar que el cop d'estat de Primo de Rivera és del 13 de setembre- la Junta Municipal, els grup de contribuents: rústega, urbana, matrícula industrial, substitueix l'ajuntament democràticament elegit. A principis de 1924 Ramon Arqués serà nomenat alcalde.²⁵

A partir d'aleshores, a Juneda existeix la idea que una guerra civil és inevitable. Hi ha un trencament de la societat junedenca (entre catalans i espanyols), que aviat seran bàndols irreconciliables. L'oligarquia de sempre passarà comptes

21) Ibidem.

22) *Diccionari biogràfic de les terres de Lleida. Política, economia, cultura i societat. Segle XX*, pàg. 45 i 46.

23) Josep TEIXIDÓ, “Ramon Arqués i Gorgues: Juneda entre 1875-1924”, *Urtx* núm. 9 (Tàrraga, 1996), pàg. 253.

24) Ibidem.

25) Josep TEIXIDÓ, “Ramon Arqués i Gorgues: Juneda entre 1875-1924”, pàg. 254.

durant els anys de la dictadura de Primo de Rivera, i quan la dictadura s'acabà, els humiliats humiliaren, van ser aquests qui van passar comptes.²⁶

Un personatge

J.M. Xammar Sala. Advocat i polític. Germà gran d'una nissaga de catalanistes radicals. Va militar a Estat Català, el 1923 es va exiliar a Argentina. Va retornar el 1931, i va militar al PNC. Després dels Fets d' Octubre de 1934, es va exiliar a Perpinyà, fins el febrer de 1936. El 1939 es va exiliar a França, i el 1941 va arribar a Mèxic, des d'on va escriure articles i opuscles amb el pseudònim de "Joan d'Oc".²⁷

Mollerussa

Jordi Soldevila explica que entre l'any 1874 i 1936, a Mollerussa hi existien, i convivia, diferents famílies polítiques. Per exemple:

Política

Els partits dinàstics (conservadors i liberals)

L'opció dinàstica va sorgir amb força a les eleccions de 1891, amb la candidatura de Ramon Bosch Serret a l'ajuntament i figura destacada del Partido Liberal.²⁸

Els partits dinàstics, liberals i conservadors feien servir sovint el joc brut. Des de l'ús de coaccions fins a la compra de vots, el xantatge i el clientelisme.²⁹

Carlisme i Integrisme.

Els carlistes canvien aspectes anteriors: renuncien a la Inquisició. Passen a formar un partit polític convencional. Funden casinos i cercles, formes de mobilització modernes (associacions catòliques modernes). Fins al 1888 el carlisme estava barrejat amb l'integrisme i es va fundar el Partido Integrista. Els integristes no en tenien prou amb un absolutisme monàrquic i tradicionalista, i malden per una estricta sobirania de Déu – i per tant de l'Església Catòlica- sobre la societat.³⁰

Els republicans

El republicanisme mollerussenc va entroncar majoritàriament amb opcions catalanistes. Per exemple el 1910, els regidors republicans de Mollerussa van acordar comprar una senyera, perquè onegés en els balcons de la Casa de la Vila, per festes assenyalades. O que els serenos deixessin de cantar a les nits en castellà, per fer-ho en català.³¹

26) Josep TEIXIDÓ, "Ramon Arqués i Gorgues: Juneda entre 1875-1924", pàg. 254.

27) *Diccionari biogràfic de les terres de Lleida. Política, economia, cultura i societat. Segle XX*, pàg. 424.

28) Jordi SOLDEVILA, *Aigua, burgesia i catalanisme. Mollerussa, la construcció d'una ciutat (1874-1936)*. 25è Premi Josep Lladonosa. Edicions de la Universitat de Lleida, 2015, pàg. 41.

29) Jordi SOLDEVILA, *Aigua, burgesia i catalanisme. Mollerussa, la construcció d'una ciutat (1874-1936)*, pàg. 45.

30) Jordi SOLDEVILA, *Aigua, burgesia i catalanisme. Mollerussa, la construcció d'una ciutat (1874-1936)*, pàg. 51.

31) Jordi SOLDEVILA, *Aigua, burgesia i catalanisme. Mollerussa, la construcció d'una ciutat (1874-1936)*, pàg.111.

A principis de 1913, els republicans governaven Mollerussa, i van iniciar una tasca per millorar l'ensenyament públic, l'obra pública, i el sindicalisme agrari.³²

Un personatge

Tomàs Badia Vilà (Mollerussa 1897). De família originària de l'Alt Camp, van anar a Mollerussa a les darreries del segle XIX, El seu pare, Agustí Badia, va anar a treballar a la Forestal d'Urgell, després va fundar una taverna on venia vins i va començar a fabricar licors (1898). Tomàs Badia es va incorporar al negoci familiar de ben jove, i al 1920 Agustí Badia constava com industrial al padró d'habitants. El pare va ser un dels caps del partit carlí el 1912, i regidor a l'ajuntament de Mollerussa fins al 1916. El jove Tomàs va seguir el passos del seu pare, i va entrar a la junta del Requetè, participant sovint en actes i celebracions carlines, en els quals escrivia els discursos. Un valor que tenia era el seu catalanisme. Va reprendre la militància política durant la II República, formant part de l'Agrupació Regionalista – depenent de la Lliga.³³

Home profundament catòlic, va presidir Joventut Catòlica el 1928, Associació dels antics alumnes de les escoles cristianes (1933) i fou vocal de l'Associació Protectora de les Germanes de la Vetlla.³⁴

EXPLICACIÓ DE L'ARTICLE DE LA VEU

L'article de la "Veu de Catalunya" de l'any 1927, amb el títol "Aspectes del Pla d'Urgell" ocupa tota una plana, amb set columnes. S'hi parla de tres poblacions que la premsa considera per aquella època del Pla d'Urgell i són Borges Blanques d'Urgell, Mollerussa i Juneda. Hi ha tres fotografies que fan referència a les tres poblacions, respectivament. La de Borges és una vista parcial del canal d'Urgell, la de Mollerussa és una vista interior i amplíssima de la sala de ball de "l'Amistat" i la de Juneda és una vista general de la població.

És mitjançant publicistes de cada una de les poblacions, i no pas periodistes del diari, que es van explicant aspectes de cada població. De Borges Blanques és Ramon Arqués i Arrufat (Juneda 1874- les Borges Blanques 1956). Va ser crític i historiador de la literatura. Va estudiar dret i lletres a Barcelona i es va doctorar a Madrid, va acabar sent notari a Vilassar i després a les Borges Blanques. Va escriure articles sobre crítica literària, jurídics i bibliogràfics i va ser col·laborador del *Diccionari de la Llengua Catalana*.³⁵ L'autor comença amb algunes dades històriques, després de la reconquesta cristiana cita la seva pertinença a la vegueria

32) Jordi SOLDEVILA, *Aigua, burgesia i catalanisme. Mollerussa, la construcció d'una ciutat (1874-1936)*, pàg.112.

33) Jordi SOLDEVILA, *Aigua, burgesia i catalanisme. Mollerussa, la construcció d'una ciutat (1874-1936)*, pàg. 82.

34) Jordi SOLDEVILA, *Aigua, burgesia i catalanisme. Mollerussa, la construcció d'una ciutat (1874-1936)*, pàg. 83.

35) <http://www.enciclopèdia.cat> (projecte digital de la Gran Enciclopèdia Catalana)

de Lleida, cita algun personatge com Pere de Sanahuja, etc., però sobretot fa incís en la potencialitat de Borges en l'àmbit de l'oli: excel·lent gènere, bona fabricació i bona comercialització.

De Mollerussa, en canvi, no hi ha cap prohòm que narri, és sobretot la reproducció de la publicació de l'article de Mn. Joan Pintó en una altra publicació, l'explicació de l'entitat "L'Amistat" amb una magnífica fotografia d'un invent agrícola de la família Clotet.

Juneda en canvi hi ha un pseudònim – mode usat sobretot en la premsa comarcal i local- i és un tal LIENCE, per a mi impossible de identificar. Es cita sobretot uns versos del poeta Joan Duch i Arqués – poeta reconegut- que parlen de Juneda. D'aquesta vila es fa ressò també de les entitats pròpies- les entitats de caire ludicocultural- són una constant de la Catalunya de principis del segle XX, així de Juneda tenim: el Foment Junedenc que és presentat de la forma una mica pomposa "el gran Casal, que hom conta, que, serveix d'esbarjo a tots els elements de la graciosa vila".

• **Concepte del Pla d'Urgell segons aquest article**

Ramon Arqués explica a *La Veu de Catalunya* que s'entén per Pla d'Urgell el següent: "Característica distintiva de l'anomenada actualment comarcal del Pla o de la Pla d'Urgell és la de poder valer-se de les aigües del Canal d'Urgell per regar les seves terres", i creu que s'hi ha d'incloure Borges Blanques perquè "ocupa un extrem de la Plana, ja que sols en pot regar una tercera part escassa (...) És l'extrem o la raonada de migdia o millor dit de l'angle sud-est de la Plana", i a més situa aquest municipi fora de les Garrigues ja que diu: "El termes de Borges Blanques enfronta directament per migdia amb la petita serralada que constitueix la fita divisòria amb la comarca secundària, però ben caracteritzada, de les Garrigues." Per tant el tret comú segons l'autor –i de la major part de la gent de l'època- era que hi passés el canal d'Urgell o un dels seus canals, encara que part del terme no fos regat.

Juneda també queda inclosa a l' Urgell – o a la plana d'Urgell- malgrat que avui pertanyi a les Garrigues, ja que el magnífic poema de Joan Duch i Arqués titulat "Juneda" en destaca la seva pertinença indubtable a l'Urgell quan diu: "Juneda, terrer d'Urgell", i descrivint-ne els cultius i bondats d'una terra de regadiu culminada per uns cultius. "L'olivarda et purifica...", "De fruita en tens un ramell...", "Pubilla de verda arbreda". En cap cas, en cap moment es fa referència a les Garrigues, senyal que era assumida la seva pertinença a l' Urgell.

Després tenim l'apartat "Un home esforçat", referint-se a Francesc Torrent Rius, de qui en destaca la seva aportació no només de Juneda sinó de la plana d'Urgell i diu: " qui és, indiscutiblement, un dels homes que més han contribuït a la gran prosperitat de la riquíssima plana d'Urgell."

• ***La no inclusió de Tàrrrega en aquest article de “La Veu de Catalunya”***

És curiós que *La Veu de Catalunya* al parlar del Pla d’Urgell no citi Tàrrrega, però cal tenir en compte que per al comú de la gent – fins i tot estudiosos- aquesta ciutat que avui dia capitaleja l’Urgell, era considerada més de la Segarra. Tenim el cas de Mn. Domènec Costa i Bofarull qui a finals del segle XIX ja deia “*Todo el territorio del obispado puede considerarse repartido en tres clases, esto es: en montuoso, llano y medio... Lo que se comprende desde Solsona hasta Tàrrrega, es el territorio medio o la Segarra*”³⁶...”

Tenim l’exemple de Norbert Font i Sagué,³⁷ qui va ser el primer que va dibuixar amb precisió l’àmbit territorial de 40 comarques (34 al principat estricte), i fent servir com a base de treball un excel·lent mapa topogràfic publicat per l’exèrcit francès. El mapa i el text de Font i Sagué, constitueixen una fita cabdal en el debat comarcalista. Fins aquell moment, s’havia parlat molt de comarques i se n’havien elaborat alguns llistats, però cap estudiós no havia aplegat un coneixement geogràfic tan ampli del país, com per raonar extensament els detalls de proposta, i dibuixar-ne els límits.³⁸

La *Carta comarcal de Catalunya* de Font i Sagué, delimita- entre d’altres- l’Urgell, les Garrigues i la Segarra i això a l’any 1897 d’aquesta manera: anomena “Llanos de Urgel” el que pràcticament el que avui dia seria Pla d’Urgell i Urgell. Els subdivideix en “Alto Urgel” i “Bajo Urgel”. L’Alt Urgell anava (pel nord) des de la serra d’Almenara, seguia cap al sud el marge esquerre del Segre comprenent poblacions com Vallfogona, Tèrmens etc. El Baix Urgell comprenia poblacions que actualment pertanyen a les Garrigues, però que tenen molta part del seu terme geogràficament urgellenc, com Juneda, Arbeca i sobretot Borges Blanques – que anomena “Borjas” a seques-. La resta de poblacions del Baix Urgell, com Espluga Calba, Fullella, Tàrrés etc. són clarament garriguenques, si tenim en compte la seva geografia. En canvi Tàrrrega, la inclou a la Segarra. El treball de Font i Sagué, amb els seus defectes, és força simptomàtic de la realitat que es tenia a finals del segle XIX i principis del XX sobre què s’entenia per Urgell – o Pla d’Urgell- i què per Segarra. Això podria explicar el sentit de l’article de *La Veu de Catalunya*.

36) Citat per Guiu Sanfeliu a “Els imprecisos límits de la Segarra.” Publicacions del Grup d’Intercanvis de Recerques de les Terres Lleidatanes (1977), pàg. 21.

37) Norbert Font i Sagué (Barcelona 1874 – 1910). Sacerdot des del 1910, va obtenir diversos premis als Jocs Florals (1894 “Les creus de pedra a Catalunya”, 1896 Granollers “Lo Vallès”, 1897 Barcelona amb “Determinació de les comarques naturals i històriques de Catalunya” etc.). Es va dedicar intensament a l’espeleologia i va explorar diverses coves, per exemple l’avenc de can Sadurní (1897), l’avenc del Bruc (1898) , etc. El 1904 va exercir la càtedra de geologia dels Estudis Universitaris Catalans. Membre de la Junta de Ciències Naturals de l’Ajuntament de Barcelona, va crear el Museu Petrogràfic, a l’aire lliure, del parc de la Ciutadella. (Informació extreta de <http://www.enciclopèdia.cat>)

38) Jesús BURGUEÑO, *Norbert Font i Sagué versus Pau Vila: les comarques de Catalunya*. Opuscle editat en format pdf a

La Mancomunitat de Catalunya. El 1919, va realitzar un avantprojecte de nova divisió territorial de Catalunya, realitzat per l'enginyer cartògraf Josep de Rivera i Juer.³⁹ Va realitzar un plànol de divisió comarcal de Catalunya en què hom hi podia distingir tres blocs: agrupacions comarcals i la seva capital, comarques naturals i històriques que les componen, el nombre d'ajuntaments, el nombre d'habitants de l'agrupació, els habitants per km quadrat, i poblacions més importants. Així en el nostre cas tindríem Lleida com agrupació comarcal i que al seu cop es subdivideix en les comarques naturals i històriques com: les Garrigues, Pla d'Urgell, Pla de Lleida i la Noguera. La capital d'una altra agrupació comarcal seria Cervera, amb les comarques de la Segarra, Ribera de Sió i Conca de Meià. A més assenyala com a poblacions més importants, i segons el nombre d'habitants, Balaguer amb 4.463 i Borges Blanques amb 4.444.⁴⁰

Si tenim en compte la divisió i classificació del plànol de la Mancomunitat de Catalunya, el Pla d'Urgell estaria capitalitzada per Borges Blanques i contindria poblacions com Juneda, Mollerussa i Bellpuig. No contindria Tàrraga, que estaria a la comarca de la Segarra i dintre de l'agrupació comarcal de Cervera. I també que Tàrraga, amb 4.836 habitants. que agrupada amb Igualada com a població més important, i no pas amb Balaguer, Borges Blanques, etc.⁴¹

El mateix Pau Vila dubta sobre si Tàrraga és o no urgellenca: *“població situada en la zona de contacte de la Segarra amb el Baix Urgell. Això ha fet que hom hagi discutit si Tàrraga pertanyia a l'una o a l'altre⁴².”* Però finalment considera que ha de ser de l'Urgell ja que *“Creiem que la que la tirada dels urgellencs de baix a fer llurs transaccions en aquella població, i el fet d'ésser el nombre i el volum d'aquestes molt més gran que les que s'hi fan de les altres terres veïnes constitueix una mena de plebiscit designador de Tàrraga com a capital del Baix Urgell.”*

39) Josep M. de Rivera (Tui, Galícia 1881- Barcelona 1962) Enginyer militar fill d'un general de brigada i va entrar a l'exèrcit com a voluntari el 1896. L'any següent ingressà a l'acadèmia d'enginyers de Guadalajara i en va sortir com a oficial cinc anys després. Després de diverses destinacions, el 1915 va obtenir l'excedència de l'exèrcit per dirigir la confecció del Mapa Geogràfic de Catalunya a la Diputació de Barcelona. El servei del mapa es va traspassar a la Mancomunitat de Catalunya, i les discrepàncies de Josep M. de Rivera amb el president d'aquesta institució, Josep Puig i Cadafalch, van ser la causa de la seva renúncia al càrrec. Posteriorment es va reintegrar a l'exèrcit i va continuar residint a Barcelona fins a la seva mort. La seva participació en tasques culturals i científiques va culminar en la seva integració en la Societat Catalana de Geografia, on va col·laborar activament. Extret de l'enllaç <http://www.scg.iec.cat/>. Web de la Societat Catalana de Geografia, filial de l'Institut d'Estudis Catalans.

40) Extret de plànol “Projecte de divisió administrativa de Catalunya. Per agrupacions de les comarques naturals.” Publicat a l'avantprojecte de nova divisió territorial de Catalunya, per l'enginyer cartògraf, director del Servei Josep de Rivera i Juer. Barcelona: Mancomunitat. Servei del Mapa Geogràfic 1919. Lám. VII. Extret de l'enllaç <http://www.cartotecadigital.icc.cat>. Institut Cartogràfic de Catalunya

41) Íbidem.

42) Pau VILA, “Un projecte de divisió de Catalunya en comarques”, pàg. 111. Dins de *La divisió territorial de Catalunya* selecció d'escrits de geografia. Editat per Curial Edicions Catalanes, Barcelona.

• *Pau Vila*

Així ben entrat el segle XX, tenim Pau Vila que explica “l’Urgell en el sentit ampli del mot, no és pas una comarca, sinó un seguit de comarques (...) la dividirem en tres comarques conservadores del nom iniciador.” Parla del Baix Urgell, que està format pel Pla d’Urgell i la Ribera de Sió. Vila diu “es caracteritza pel predomini modern de les terres de reg”.⁴³

Parla de l’Urgell Mitjà, i que comprèn el territori que hi ha entre Coll de Nargó i Artesa de Segre. Alt Urgell: aquest territori comprèn els vessants del Segre des d’Organyà fins a la frontera d’Andorra i des de Sant Joan de l’Erm fins a Martinet de Cerdanya. Vila està d’acord que els termes Alt Urgell com la d’Urgellet no són populars sinó que la gent prefereix dir-li “Ribera de la Seu.”⁴⁴

• *El cas de Mollerussa*

Mollerussa sempre havia estat inclosa a l’ Urgell - o Pla d’Urgell- com a mínim des del segle XVII, vegem el cas de Pere Gil i Estadella (Reus 1551-Barcelona1622), jesuïta que va escriure la seva *Geografia de Catalunya, seguit de la transcripció del Libre primer de la historia Cathalana en lo qual se tracta de la Historia o descripció natural, ço és de coses naturals de Cathaluña*. La seva obra ens parla de la Catalunya de la seva època, donant dades sobretot geogràfiques i econòmiques. Concretament, quan parla de Mollerussa, la inclou a l’ Urgell, i diu textualment: “Lo .18.ª es Urgell, entenent per Urgell no La Seu, ni lo Bisbat sino lo Pla de Urgell. En la qual y ha las següents Vilas y llocs. Bellpuig, Preixana, Belianas, Vilanova, Milalcamp, Golmes, Mollerusa, sidemon, Lo poal, Lo Palau, Belcayre, Linyola, Los arts...”⁴⁵

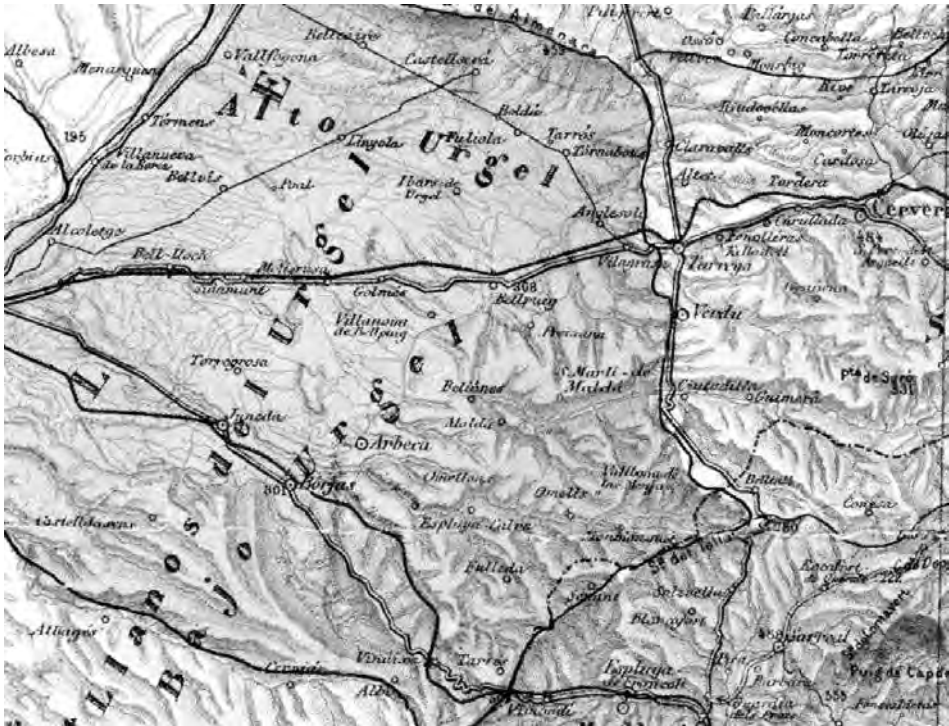
Així tenim que el 1897, Font i Sagué i la seva delimitació comarcal, com al 1919, la divisió comarcal de la Mancomunitat, sempre inclouen Mollerussa al Pla d’Urgell. Però després de la proclamació de la II República i la creació de la Generalitat, es va designar una comissió per estudiar l’estructural comarcal catalana. Aquesta ponència. va significar una profunda ruptura amb la gran majoria de les divisions comarcals anteriors. Els tres principals objectius eren: aconseguir un nombre reduït de demarcacions amb un cert equilibri de poblacions, facilitar l’accés a la capital, que s’hi pogués anar i tornar el mateix dia, i finalment, respectar els caps administratius ja establerts.⁴⁶ La comissió va enviar una enquesta adreçada

43) PAU VILA, “Un projecte de divisió de Catalunya en comarques”, pàg. 113.

44) Ibidem.

45) JOSEP IGLÉSIES, *Pere Gil S.I. (1551-1622) i la seva Geografia de Catalunya seguit de la transcripció del Libre primer de la historia Cathalana en lo qual se tracta de Historia o descripció natural, ço es de coses naturals de Cathaluña*. Societat Catalana de Geografia, (Barcelona, 2002), pàg.171.

46) JESÚS BURGUEÑO, UdL. “Del Corregiment a la comarca de muntanya. Les divisions territorials al Pirineu (i II)”, dins de *Treballs de la Societat Catalana de Geografia*, vol. 32 (1992), pàg. 73-101, la pàgina 79.

Vista parcial de la Carta comarcal de Catalunya realitzada per Font i Sagué el 1897. Hom pot observar com Borges Blanques i Juneda apareixen incloses a l'Urgell i Tàrraga a la Segarra. Extret de l'enllaç electrònic <http://cartotecadigital.icc.cat>. Institut Cartogràfic de Catalunya.

als ajuntaments, per obtenir informació sobre les relacions comercials entre les poblacions i el concepte popular de comarca. En primer lloc es demanava “a quina comarca penseu que pertany el vostre poble?”. Segon: “a quin indret aneu principalment a mercat?”⁴⁷

Tot va quallar el 1936 en l'obra *La divisió territorial de Catalunya*, en què es recollen els fruits dels minuciosos treballs durant cinc anys realitzats per la Ponència de la Divisió Territorial. Les dades van proposar la divisió de 38 comarques, alhora agrupades en nou supercomarques anomenades “regions”.⁴⁸ Mollerussa, el 1936, era centre d'una àrea petita de mercat, però significativa. Però el criteri utilitzat per la ponència, ja s'ha dit abans era la “funcionalitat”, és a dir, es volien unitats no gaire petites per descentralitzar serveis. Per aquest motiu Mollerussa – com

47) Jesús BURGUEÑO, UdL. “Del Corregiment a la comarca de muntanya. Les divisions territorials al Pirineu (i II)”, la pàgina 80.1

48) Josep M. PUCHADES, “Contribució a la divisió territorial de Catalunya: les rodalies”, dins de *Treballs de la Societat Catalana de Geografia*, 25 (març de 1991. Número especial dedicat al Primer Congrés Català de Geografia), pàg. 175.

Plànol "Projecte de divisió administrativa de Catalunya any 1919". Projectat per Josep de Rivera. En aquesta aproximació hom pot comprovar com en el projecte de divisió territorial de la Mancomunitat Borges Blanques, Juneda i Mollerussa eren incloses al Pla d'Urgell i Tàrrrega ho era a la Segarra. Institut Cartogràfic de Catalunya.

altres poblacions amb situació similar- no van ser arribar a ser consagrades com a caps comarcals de comarca. Mollerussa va ser inclosa en una comarca més gran – el Segrià-.⁴⁹

BORGES BLANQUES

Personatges

Ramon Dalmau (marquès d'Olivart). Les Borges Blanques 1861 -Madrid 1928. Marquès d'Olivart, jurista, escriptor i polític. Va promoure el 1908 la creació del partit judicial de les Borges Blanques, com així també l'obtenció del títol de ciutat. Membre del Partit Conservador i soci de Joventut Conservadora de Lleida (1912). Es va instal·lar a Madrid i es va dedicar a l'estudi de Dret Internacional, i nomenat membre associat de l'Institut de Dret Internacional, el 1902. Va assumir posteriorment la presidència de l'Associació Espanyola de Dret Internacional.⁵⁰

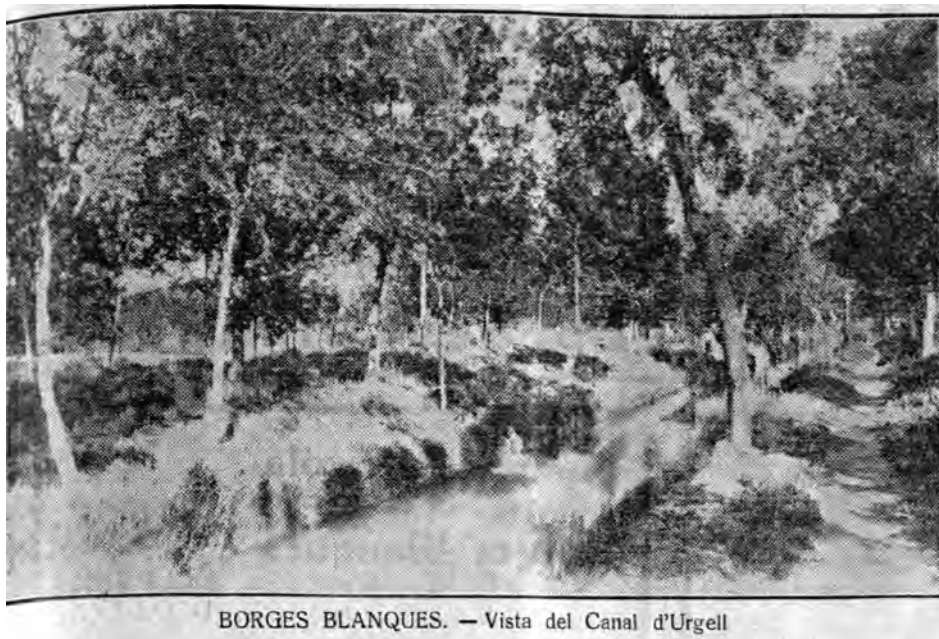
Articles

"Borges Blanques d'Urgell, centre comarcal de producció d'olis fins d'oliva"

Ramon Arqués després d'una sèrie de detalls geogràfics sobre la urgellititat de Borges, i de la seva història, fica fil a l'agulla parlant del motiu de la rellevància

49) Enric VICEDO, "El cas de Mollerussa", a *Canigó*, núm. 658 (18 de maig de 1980), pàg. 22 i 23.

50) *Diccionari biogràfic de les terres de Lleida. Política, economia, cultura i societat. Segle XX*, pàg. 139.

BORGES BLANQUES. — Vista del Canal d'Urgell

Fotografia del pas del Canal d'Urgell per les Bordes Blanques, que apareix a La Veu de Catalunya. No hi consta l'autor.

agrícola industrial i mercantil, i aquest és l'oli. Un oli amb denominació d'origen. Va desgranant que la qualitat d'aquest producte va ser descobert a finals del segle XIX, per fabricants d'oli de Tortosa i que la característica d'aquet oli és la oliva arbequina; que *“comprèn un cercle d'uns 25 quilòmetres de radi al voltant de la ciutat. Dins d'aquest radi s'hi comprèn gran part dels pobles de les Garrigues, com son Pobla de Cièrvols, Vilosell, Albi, Alcanó, Sarroca, Granyena, Soleràs, Tòrms...”* descriu la Segarra com a comarca que no té l'olivera com a principal producció sinó que la qualitat és inferior *“per regla general no són pas arbequins, ni són de la qualitat dels nostres als seus olis...”*.

Ramon Arqués incentiva la olivera i l'oli propi *“evitant a tot cost l'elaboració d'olis d'olives d'altra procedència i qualitat”*, i impedir la introducció de fàbriques d'olis de llavors olioginoses. I també que cal anar en compte amb els fraus amb barreges d'olis – ni que siguin d'oliva-, i que estiguin degudament etiquetats.

Dades objectives

Les dades que aporta el narrador podrien semblar pròpies d'un orgull local, però s'ha de reconèixer que objectivament són certes. A principis del segle XX, les Bordes Blanques era el centre oleícola més important de Catalunya. L'oli que s'hi elaborava, es feia exclusivament a partir de la varietat *“arbequina,”*

que tenia fama de gran qualitat per als negociants francesos i italians, que van començar a comprar-lo tot generant un gran negoci, que alguns anomenen “La febre d’oli”.⁵¹

Per tant, l’èmfasi que transmet Ramon Arqués, en parlar de l’oli que es produïa i comercialitzava a les Borges el 1926, no és exageració. Però també els seus avisos són el preludi del que seria una profunda crisi, essent-ne els factors: desplaçament de l’activitat exportadora cap al sud de l’Estat Espanyol, generalització de l’ús d’olis de llavors, que eren més barats, pujada dels preus dels aliments, i costos de producció però no de l’oli d’oliva, el crack econòmic de 1929 que va dificultar l’exportació d’oli.⁵²

“El col·legi de la Mare de Déu de Montserrat de Borges Blanques”

Des de mitjans del segle XIX, les Borges comptava amb un centre educatiu religiós per a noies, però no per a nois. Va ser Ramon Arqués qui va fer gestions perquè es fes, i concretament, fossin els caputxins. El pare Miquel d’Esplugues va tractar-ho amb l’equip responsable de la província caputxina de Catalunya i Balears. El nou centre escolar confessional va rebre el nom de “Mare de Déu de Montserrat”⁵³.

L’orde de caputxins, d’acord amb el senyor Ramon Arqués, va aportar al nou col·legi un equip de mestres, tots ells religiosos.⁵⁴

El 6 de desembre de 1920 se signa el document pel que s’instal·la a les Borges Blanques el Col·legi de la Mare de Déu de Montserrat, de primer ensenyament, dirigit pels germans caputxins i l’acord va ser que el citat col·legi havia de continuar en funcions en aquest municipi, per temps indefinit o com a mínim, vint anys. Que a més de la compra dels solars, d’haver pagat el lloc de la casa de cal Gineret pel present any i el vinent, d’haver-se sufragat el cost del mobiliari adquirit, del material fix d’escola actual, i del que mancava per completar la instal·lació de l’actual escola, Ramon Arqués ajudaria a pagar les despeses del nou edifici on s’instal·laria el nou col·legi.⁵⁵

L’article sobre el col·legi “Mare de Déu de Montserrat” diu: *“El fi primari del Col·legi és l’educació i instrucció dels alumnes d’aquest col·legi”*. Esmenta una institució postescolar, que acull els antics alumnes del col·legi religiós, anomenada “Joven-tut Montserratina”, que els preparava per al món laboral – el que avui diríem

51) Jordi GRAELL (Departament de Tecnologia d’Aliments, Escola Tècnica Superior d’Enginyeria Agrària, UdL), “Eleotècnica: evolució històrica” dins de *TECA (Associació Catalana de Ciències de l’Alimentació)*, núm. 12 (maig 2008), pàg. 34.

52) “Història de l’oli” extret de <http://www.lesborgesblanques.cat/visita/cultura/>. Web oficial de l’Ajuntament de les Borges Blanques

53) Melani d’URGELL, *Don Ramon Arqués i Arrufat. Cultura social, fe i catalanitat*. Pagès Editors (Lleida, 1995), pàg. 73.

54) Melani d’URGELL, *Don Ramon Arqués i Arrufat. Cultura social, fe i catalanitat*, pàg. 88.

55) Melani d’URGELL, *Don Ramon Arqués i Arrufat. Cultura social, fe i catalanitat*, pàg. 81.

formació professional-, com per exemple una classe d'agricultura, primer teòrica i amb pràctiques.

MOLLERUSSA

Articles

“Mollerussa. fem-lo, el nostre temple parroquial”

L'article cita un escrit del rector de Mollerussa, Joan Pintó, en què esperona la població mollerussenca en la “fulla parroquial” de Mollerussa, i que va sortir reproduït a la publicació *La Veu d'Urgell*,⁵⁶ que diu: “*Diu “La Veu d'Urgell”*: “*Recollim la pregunta que el digne reverend senyor rector de la nostra parròquia, mossèn Joan Pintó, fa als feligresos de Mollerussa en “La Fulla Parroquial” del dia 22 del passat mes de maig, que amb especial gust reproduïm.*” El text continua demanant – això sí en forma de pregunta, amb la forma “Fem el nostre temple parroquial?”- la construcció del nou temple adduint diferents arguments: puixança econòmica de Mollerussa, religió i demografia.

Demografia

Argüeix la puixança demogràfica, com que el nombre d'habitants s'ha quadruplicat, i continua pujant, que l'església continua sent la mateixa, i per tant, s'ha quedat petita.

Religió

Mn. Pintó fa comparacions bíbliques com “*l'Escriptura dels temps de David i Salomó, de veure tot un poble ocupat aixecant la casa de Déu, donant totes les seves riqueses per a bastir el temple del Senyor.*” Continua l'exemple de l'emperador bizantí: “*T'he vençut Salomó*”, exclamà Justinà ple de joia en inaugurar el temple de Santa Sofia, on havia gastat tots els cabals i tresors de l'imperi.” Finalitza amb l'exemple de les construccions medievals “*qui llegeixi les actes de consagració dels nostres monestirs i catedrals, veurà l'entusiasme de Bisbe i senyors, de clergues i de poble...*”

Patriotisme local

El rector intenta convèncer de la construcció d'un nou temple, fent servir un cert orgull local, amb frases com: “*Els grans pobles, els distingim de lluny amb els seus temples capaços (...)* Si la nostra població ha crescut en tots els ordres, si ha fugit del cercle esquifit de poble, per fer-se una vila gran i joliua, si les comunicacions, l'estudi, el progrés, tot, tot, ha multiplicat, per què el temple i sols el temple resta com si Mollerussa no hagués fet

56) *La Veu d'Urgell. La Veu de Catalunya*, en el seu article dedicat al Pla d'Urgell (segons el concepte que es tenia el 1926) cita la publicació *La Veu d'Urgell*, l'article “Fem-lo, el nostre temple parroquial.” Val la pena de parlar d'aquesta publicació. *La voz de Urgel* va aparèixer el 15 de maig del 1926 i el darrer número va ser el 15 d'abril de 1936. Durant cinc anys la capçalera va ser en castellà i després en català i la seva periodicitat era quinzenal.

la més minsa creixensa? (...) Quin és el mollerussenc que no acariciï la idea d'una església gran per a enquibir-hi tota la població...?"

“Societat L'Amistat de Mollerusa”

Tomàs Badia explica que, a Mollerussa, hi existia una societat cultural i creativa anomenada Casino de Mollerussa, i l'anomena “Casino Vell”. Hi va haver divergències entre socis i membres de la direcció del “Casino”, potser amb motiu d'unes eleccions o divergències entre els socis més joves amb els de més edat, va sorgir una escissió que va crear una nova entitat, que es va anomenar “Societat Recreativa l'Amistat”.⁵⁷ Referent a aquesta escissió, i creació de la nova Amistat es deia el següent cuplet: *“Del casino se han salido/unos cuantos pobrisones/por asuntos de la Junta/ o de una elecciones.”*⁵⁸

El 7 de maig de 1905 es va fundar la societat cultural i recreativa “La Amistat”. Es tractava d'una reunió a l'establiment d'Isidre Pons – un centenar de persones aproximadament-, i presidits per Felicià Valls i Ferran Santacana, Aleix Vidal i Luis Urrutía, que formaven la comissió organitzadora d'aquesta societat.⁵⁹

Es va votar per crear una junta directiva, i van sortir elegits: Felicià Valls (president), Jaume Baldomà (vicepresident), Lucio Urrutia (secretari primer), Magí Balcells (secretari segon), Aleix Vidal (tresorer). Vocals: Joan Santacana, Sebastià Busquets, Josep Bonjoch i Àngel Munt.⁶⁰

Tomàs Badia explica que, momentàniament, es van habilitar uns locals que eren magatzems d'alfals, i que amb el temps i l'aportació econòmica dels socis es va construir un edifici, prop d'on avui dia estaria el cinema Urgell, amb dues espaioses sales: una com a cafeteria i l'altra per a cinema, teatre i ball, amb un pati per a esbarjo.⁶¹

Cada dimecres, pel mercat setmanal, la cafeteria de la societat l'Amistat es convertia en una mena de “borsa comercial” on es feien tota mena de transaccions, tractes i negocis amb forta assistència de comerciants per orientar-se dels preus dels articles, i concretar vendes i convenis.⁶²

“El novíssim Pelford”

L'article està signat amb pseudònim, un tal LIENCE, i explica que els germans Clotet de Mollerussa han fet una aportació al món agrícola, amb la venda d'un sistema anomenat “el sistema d'Aladre Pelford” – és a dir una arada mecànica

57) Tomás BADIA, *Mollerussa detalls per a una història* (Barcelona/Sarrià, 1976), pàg. 92 i 95.

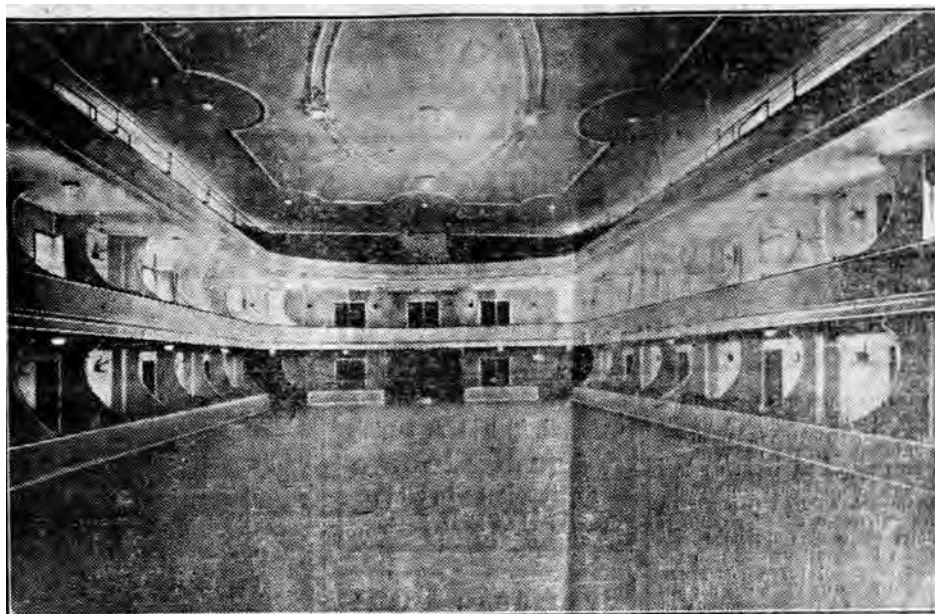
58) Tomás BADIA, *Mollerussa detalls per a una història*, pàg. 96.

59) Miquel POLO, *Mollerussa de lloc petit a poble (1889-1938)*. Edita Ajuntament de Mollerussa (Lleida, 1997), pàg. 129.

60) Miquel POLO, *Mollerussa de lloc petit a poble (1889-1938)*, pàg. 138.

61) Tomàs BADIA, *Mollerussa detalls per a una història*, pàg. 95

62) Tomàs BADIA, *Mollerussa detalls per a una història*, pàg. 98

MOLLERUSA. — Teatre L'Amistat

Fotografia de la sala de ball de l'Amistat de Mollerussa que apareix a *La Veu de Catalunya*. Cal destacar-ne la seva amplitud i elegància.

que s'acoblava al tractor. Parla de les seves virtuts: fet d'acer fos, amb un aparell giratori d'alçament i fondària, possibilitats de llaurar en pendent i regadiu, etc.

L'aparell del que ens parla aquest article aparegut a *La Veu de Catalunya* podria ser el mateix del que se'n fa ressò la publicació *La Voz de Urgel* de Mollerussa, que explica que el mes de novembre de 1926 en una finca anomenada Torre Ribera, propietat de Ramon Felip, es van fer les proves d'un invent del sr. Clotet de Mollerussa. L'invent era referent a l'agricultura, i semblava ser, ja que no s'explica suficientment, una mena de reu que es va fer funcionar per mitjà d'un tractor Fordson. L'invent del mollerussenc Clotet era giratori i es podia fer servir en dues direccions i va ser patentat.⁶³

Publicitat de l'arada patentada pels la família Clotet.

63) *La Voz de Urgel*, núm. 13 (15 de novembre de 1926).

Personatges

Joan Pintó. És el sacerdot que es menciona, i del qual es reproduïx el seu article. Podem dir que va néixer a Sant Llorenç de Morunys el 25 de febrer de 1873. Va entrar al seminari de Solsona el 1883. Va ser ordenat sacerdot el 1897. Va tenir els següents nomenaments: vicari de Vilada el 1897. Encarregat de l'església del Carme de Tàrrega el 1898. Regent del Talladell el 1916. Rector de Mollerussa el 1919. Rector de Cardona (no consta la data). Canonge de la catedral de Solsona el 1948. Va morir a Solsona el 19 de febrer de 1950.⁶⁴

JUNEDA

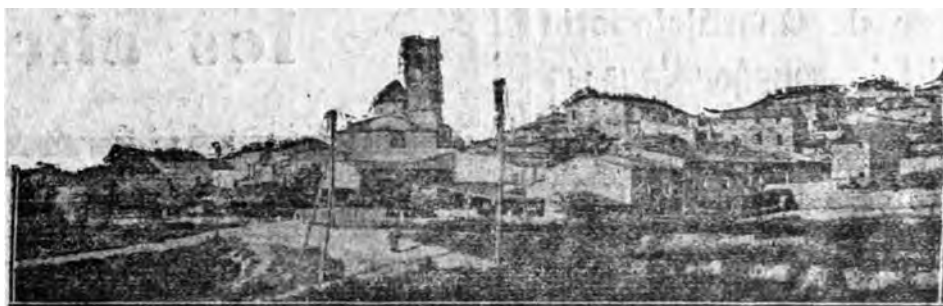
Un poema

Hi ha un poema de Joan Duch i Arqués⁶⁵

64) Informació proporcionada per Mn. Enric Bartrina, arxiver del bisbat de Solsona. Arxiu Francesc Rebolledo

65) <http://www.enciclopèdia.cat> (projecte digital de la Gran Enciclopèdia Catalana)

JUNEDA. — Vista general

“Juneda”

L'autor del poema “Juneda” és Joan Duch i Arqués (Juneda 27 de novembre de 1899- 19 de gener de 1929). Va cursar peritatge mercantil però va acabar dedicant-se a la literatura i al periodisme. La seva primera etapa era maragalliana, i va passar-se al Noucentisme seguint el model de Josep Carner. La seva obra publicada, pòstuma, comprèn el recull *Les hores gerdes* (1931). *Poesies* (1995) inclou tota la obra poètica. També va escriure narracions curtes, i va realitzar traduccions.⁶⁶

“Foment junedenc”

El Sindicat agrícola “Foment Junedenc” va construir, el 1918, un esplèndid edifici al carrer Domènec Cardenal, d'una superfície de 1683 metres quadrats amb destinació social al sindicat. Amb un ampli saló de teatre, tres espaioses sales per a l'esbarjo, una sala dedicada a biblioteca, un altra a secretaria i un jardí a la part exterior.⁶⁷

Aquesta entitat, anomenada en un principi “Fomento Junedense”, va néixer per ser una societat recreativa alhora que “defensora dels interessos morals i materials” de la vila. Els socis són als inicis 200, i es decideix obrir un nou cinema, amb cabuda per a més de 700 persones. El foment organitza balls per Carnaval, Festa Major o per Nadal.⁶⁸

“Un home esforçat”

L'article fa referència a Francesc Torrent i Rius. D'ell podem dir que va néixer a Juneda el 1863. Fill de pagesos, als 16 anys va començar a treballar en una destil·leria d'alcohol local. Al cap de poc en serà soci industrial, i impulsarà la fabricació i el negoci, que arribarà fins a Barcelona, i fins i tot a l'estranger. El

66) Extret de <http://www.enciclopèdia.cat> (projecte digital de la *Gran Enciclopèdia Catalana*).

67) RAMON ARQUÉS GORGUES, *La vila de Juneda (breu resum històric)* (Borges Blanques, 1925), pàg. 33.

68) Josep TEIXIDÓ, “Ramon Arqués i Gorgues: Juneda entre 1875-1924”, pàg. 257.

1881 actua de pràctic en el replanteig del ferrocarril de Tarragona a Lleida (i per tant amb estació a Juneda). Amb els diners guanyats, compra una casa al poble, els baixos els farà servir com a cafè. Continua amb el conreu de la terra, i el 1885 el míldiu assola totes les vinyes, menys les de Francesc Torrent. Els seus coneixements li van permetre sortir-se'n de la plaga. El negoci del vi va continuar sent l'eix central de les seves activitats més modernes, com per exemple substitueix el clàssic trepitjat del raïm – forma lenta- per unes màquines esclafadores.⁶⁹

El narrador parla de les dades objectives que s'han citat abans, però a més empra un estil d'admiració amb frases com *“Un dels homes que pel seu estímul al treball i pel seu treball i pel seu talent ha constituït un gran puntal,”* *“representa la prosperitat agrícola, l'avenç modern,”*, *“qui és indiscutiblement, un dels homes que més han contribuït a la gran prosperitat de la riquíssima plana d'Urgell”*.

69) Francesc Torrent Rius. Pioner de la Indústria urgellenca. Extret de l'enllaç <http://calaix.gencat.cat> (text en format pdf sense que hi consti l'autor).